

یغناپ

این صوت بلند...

سیف الدین میرزازاده (تاجیکستان)

فارسی زبان، همیشه کمک رساننده و منبعده هم کمک خواهند رسانند، گویش های زنده فولکلور و رسم و آیین مردم ما میباشند.

می سزداگر یغناپ دره را «موزه زنده زبان شناسی» نامیم، چون زبان یغناپی که در این موضع انتشار دارد موافق شرایط جغرافی طی عصرها با اندک تغییر همچنین ادامه داشته، بسیار خصوصیت های زبانهای از بین رفته قدیمی؛ زبانهای اوستای، خوارزمی، سُغدی سَنگی و امثال اینها را تا زمان ما محفوظ میدارد. قرابت زبان یغناپی با زبانهای مذکور چه در ساحه آوایی (اصوات) و چه در ساخت واژه و دستور زبان روشن به چشم میرسد. به همین وجه است که شرق شناسان جهان هنگام حل و فصل بسیار مسئله های تاریخی از مواد زبانی، مردم شناسی و فولکلور مردم یغناپ به طور وسیع استفاده کرده اند.

زبان یغناپی خصوصاً برای عمیق تر معنی نمودن و شرح خیلی از مسائل زبان سغدی کمک خواهد رسانند. این نکته را ایران شناسان خودی و خارجی بارها تأکید و تأیید کرده از مواد زبان مردم یغناپ در موردهای ضروری فراوان استفاده نموده اند. جایز است که به این مناسبت گفته یک عالم تاریخ شناس روس زایمال (Zaimai) را به خاطر آریم: زبانهایی هستند که خود حاضرند آنها را میتوان به کتاب سرخ فرهنگ یا به چیز دیگری مانند این داخل کرد. در کوه های فان (Fon) تاجیکستان مرکزی دره دشوارگزر یغناپ مردم سکونت دارند. زبان آنها یک پاره خرد از زبان سغدی متروک است. زبان مذکور طی چند سده در آسیای میانه تسلط داشت و در راه های کاروان گرد آسیا که شرق نزدیک و شرق دور را

یغناپ - این کوه بلند

یغناپ - این مُلک کهن

یغناپ - این مین سُغد

یغناپ - این تاریخ من

یغناپ - این صوت بلند...

تدقیق مکمل زبانهای خلقهای بی خط و الفبا بدون تشکیل بنیان علمی ناممکن است. از این خاطر گروه نو بنیاد یغناپ شناسی پژوهشگاه زبان و ادبیات رودکی آکادمی علمهای تاجیکستان در نزد خود وظیفه گذاشته است که هرچه بیشتر مواد واژه های زبان و ایجادیات مردم یغناپ را جمع بیاورد. هدف اساسی گروه بوجود آوردن بنیاد پُرّه (کامل) علمی زبان یغناپی است.

از آنجا که یغناپیان با خلق ایرانی (فارسی و تاجیک)

پیوند تاریخی و ناگسستی دارند از این رو آموختن و تحقیق زبان ایشان اهمیت بزرگ علمی دارد. گذشته از این مردم سرزمین افسانه ای و باستانی یغناپ به یکی از شاخه های زبان سغدی حرف میزنند، که این خیلی جالب است.

اهمیت آموزش زبان یغناپی

به هنگام معلوم است که ایرانیان و تاجیکان با تاریخ و فرهنگ غنی و رنگارنگ و کهن خویش مشهورند. سرچشمه های خطی بویژه «اوستا» و نوشتهجات خط میخی از آن شهادت میدهند که ریشه های فرهنگ و ادبیات اجداد ما به دوره های دو هزارساله پیش از میلاد میرسند. سرچشمه های دیگری که برای گشادن گره تاریخ دیرینه خلق

at	ات	(at)	حرف پیوند «و»
wabr	وَبْر - وَرَف	(vabr-varf)	بَرَف
tundar	تُنْدَرک	(yunturak)	رعد و برق، تندر
Bud	وود	(vud)	بوی
wjreš	غورش	(qureš)	بیدارکن
wen	وَن	(ven)	بین، دیدن
max	ماخ	(max)	ما
naxdir	نَخشیر	(naxdir)	آهو، نخچیر
xarguše	خَرگوش	(xarguš)	خَرگوش

به هم می پیوست میان تاجران نیک معروف بود. یغنیان از میراث پُر ثروت نیاکان خویش - سغدیان که دارای شهرها، آثار گرانمایه هنری مجسمه سازی، رسامی (نقاشی) و امثال اینها بودند. در ادبیات تا به ترجمه های سغدی اثرهای دینی بودایی، نصرانی، مانوی... رسیده اند که از پستیار جهت فهمیدن آنها با شرافت زبان زنده یغنیایی امکان پذیر گردید.

ایران شناس مشهور، آکادمیسین م. ن. باگالوبو (M.N. Bogolubov) زبان یغنیایی را زبان سغدی نو نامیده است که نیز بی سبب نیست. مثال های ذیل از یازب واژه از نزدیکی زبان یغنیایی و زبان سغدی گواهی میدهند. عمومیت این زبان ها را نه تنها در پیدایش و سرنوشت واژه ها بلکه در ترکیب آوایی و معنایی آنها نیز میتوان مشاهده نمود:

زبان سغدی	زبان یغنیایی	زبان فارسی - تاجیکی
rupas	روبه	روپاه
aškare	شیکار	شکار
šawa	شو	برو، رو، رفت
mirand	امیرار	مردند
'bd	آود	هفت
'bt	آشت	هشت
naw	نو	نه
das	دَس	ده
bert	بَنت	ببند
ziwart	زُوارت	برگرد، برگشتن
weš	وَش	علف
xwast	خور	خوردن
sixway	سوخان	برداشت
nipad	نیپید	دراز کشیدن، خوابیدن
abd	اوفس	خفتن، خوابیدن
uštand	اوشت	ایست، استادن
waband	واوانت	گفتند
akute	کوت	سگ
sa-	سه	پسوند: سوی، طرف را نشان میدهد

این دلیل و شاهدها شهادت میدهند که زبان یغنیایی - سغدی نو - واحدهایی زیاد لغوی را در شکل اولیه شان با بعضی تفاوت های آوایی تا امروز نگاه داشته است.

همینطور آموختن و تحقیق نمودن زبان مردم یغنیان برای حل موفقیت آمیز مسئله های مختلف واژه شناسی، تاریخ و مردم شناسی کمک بزرگ میسر است. مسأله دوزبانی و سه زبانی در شرایط مردم یغنیان و تأثیر این زبانها بر همدیگر حادثه ای رقت انگیز بوده مخصوصاً در زمان ما آموزش جدی و هر روزه را طلب می کند.

عاید وضع حاضر ذی زبان یغنیایی همین را گفتن به مورد است که آن تغییرات با سرعت را از سر می گذرانند، به دست آوردن مواد زبان یغنیایی سال به سال دشوارتر میشود و بنابراین گرفتن دلیل های زبانی صاف یغنیایی بیشتر از گفتار کهنسالان کم سواد آن هم نه همیشه، امکان پذیر خواهد گشت.

الآن در نطق مردم یغنیان کلمه و عبارت و جمله های اقتباسی تاجیکی و روسی را خیلی زیاد مشاهده مینمائیم. معلوم است که زبان تاجیکی فارسی از دوره های کهن در شرایط یغنیان و طیف ذی زبان دولتی مأموری را به ذمه دارد. به طفیل مکتب، مطبوعات، رادیو و تلویزیون و غیر برای انکشاف هر طرفه زبان تاجیکی فارسی و تأثیر آن به زبان یغنیایی شرایط بیش تری فراهم آمده است. ■

